

BİNLERCE YILLIK OYUNLAR

Saklambaç, salıncak, ip atlama, top sektirme, körebe, bilye gibi birçok oyun isimleri bile değişmeden günümüze geldi.

Sayfa 6

HİTİT ÇOCUĞU

Sayfa 14

YURDUN TEMELİ

Eski Mezopotamya toplumlarında çocuk sahibi olmak ailenin en önemli amacıydı. Hatta çocuksuzluk kabul edilemezdi.

Sayfa 16

ESKİ TÜRKLERDE AİLE EĞİTİMİ

Aileler erdemlerinin yanı sıra hayvan bakıcılığı, çadır işleri, silah üretimi gibi birçok beceriyi çocuklarına kazandırır.

Sayfa 20

ISSN 2792-095X

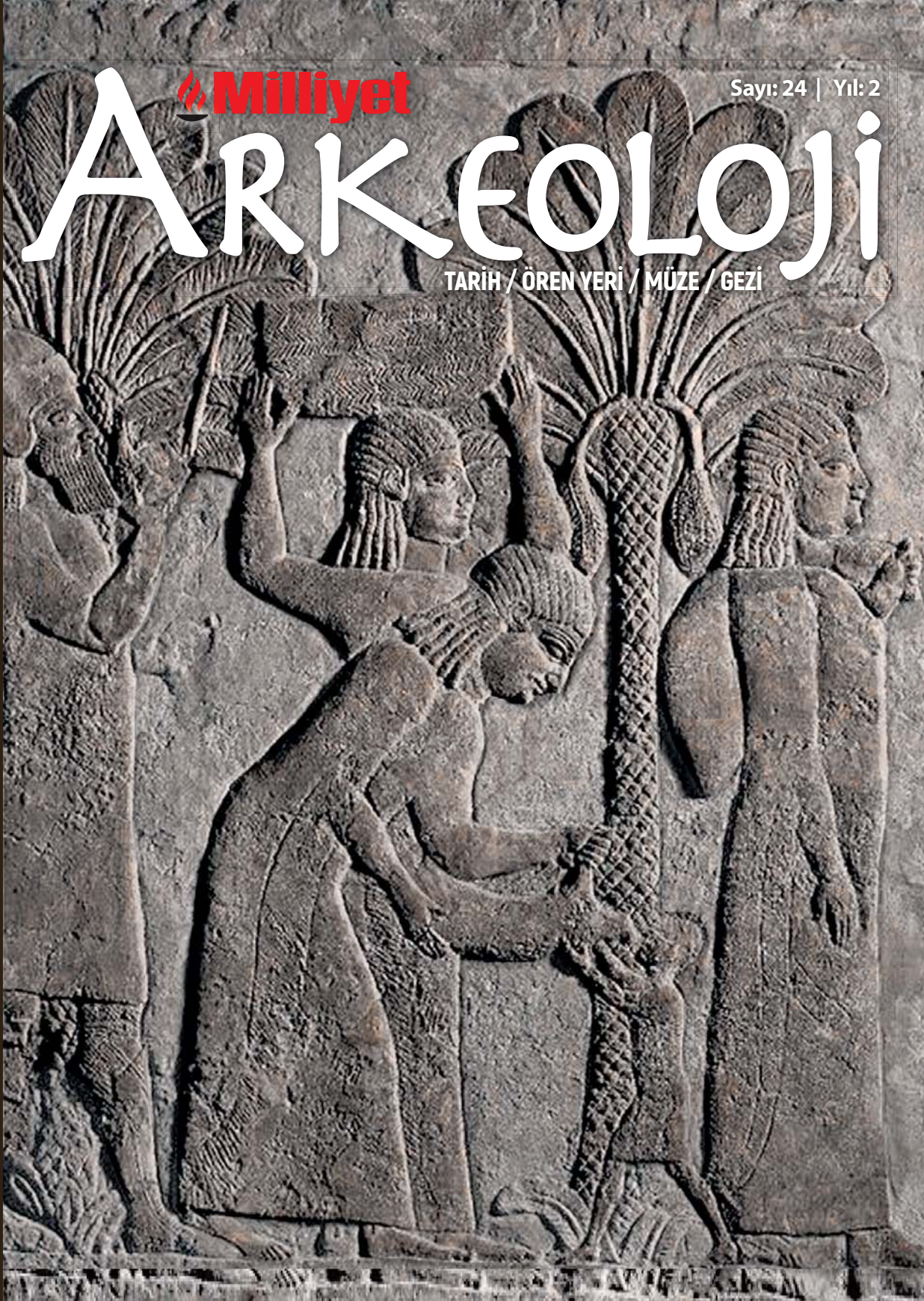

Milliyet

Sayı: 24 | Yıl: 2

ARKEOLOJİ

TARİH / ÖREN YERİ / MÜZE / GEZİ

ÇOCUKLUK TARİHİ

Tarih boyunca çocukların mensubu oldukları kültürlere özel farklı dertleri vardı. Ama hangi toplumda olursa olsun Antik Çağlarda çocukların ilk büyük başarısı hayatta kalmaktı. Zayıf, sakat çocukların ölüme terk edildiği toplumlar bile vardı.

Binlerce yılı aşmış oyunlar

Saklambaç, salıncak, ip atlama, top sektirme, körebe, bilye gibi pek çok oyun günümüze kadar adları dahi değişmeden gelebildi

Cüneyt Sadıç | cuneyt@destinationsforever.com

*"Baba bir şey istesem alır mısın?
Elbette yavrum, söyle ne istersin?
Aşık isteyeceksin besbelli."
(Aristophanes, Eşek Arıları - M.Ö. 422)*

21. yüzyılın dünyasında sokaklarda oynayan çocuklara rastlamak zor artık. Genç beyinler kendilerini ruhsal ve fiziksel olarak geliştiren oyunlar yerine bir hayal dünyası içinde harcamakta zamanlarını. Binlerce yıla kafa tutarak günümüze kadar gelmiş pek çok oyun ve oyuncak, artık kitap ve makalelerde mi yaşayacak, yoksa teknolojiye kafa tutarak tarihsel

yoçuluğunu bugüne kadar olduğu gibi mi sürdürecektir?

Oyun ve oyuncaklar çocukları hayata hazırlayan, kendilerini ifade etmeyi öğreten, onları sosyalleştiren adımlar esasında. Oyun, "serbestçe kabul edilmiş fakat bağlayıcı kuralları olan, belli bir alan ve zaman süreci içinde sürdürülen, gerilim ve sevinç duygularını içeren, gerçek hayattan farklı olduğu bilinci ile yapılan gönüllü hareket ya da faaliyet" şeklinde tanımlanırken, oyuncaklar ise bu oyunlar sırasında kullanılan tüm araç ve gereçlere verilen genel addır.

Tarihi serüveni

Genel olarak oyuncak denilebilecek araçların Tarihi Çağların başlangıcı olan Antik Çağ ile birlikte ortaya çıktığı kabul edilse de, Tarih Öncesi Çağlara ait duvar resimleri, taş ve kemik aletler ya da çingirakların oyuncak olabileceğini iddia eden akademisyenler de var.

Oyun ve oyuncakla dair buluntuların Klasik Antik Çağ ile birlikte arttığı görülüyor. Vazo resimlerinde, mezar buluntularında, yazılı kaynaklarda oyun ve oyuncaklarla çeşitli bilgilere ulaşılabiliyor. Sokrates,

Aias ve Akhilleus'u zarla oynanan bir oyun oynarken gösteren bir amfora çizimi, M.Ö. 530. (British Museum)

Herodotos, Demosthenes, Aristophanes gibi Antik Çağ yazar ve filozoflarının eserleri de, dönemlerinde oynanan oyun ve oyuncaklar hakkında bizlere bilgiler veriyor.

Her ne kadar eldeki arkeolojik bilgiler oyun ve oyuncakların çocukların yanı sıra yetişkinler arasında çok yaygın olduğunu gösterse de oyun, oyuncak ve oynamak kelimeleri genellikle çocuklarla birlikte anılıyor tarih boyunca. Örneğin eski Yunancadaki "pais" (çocuk), "paizo" (oynamak) ve "paidia" (oyun) kelimeleri aynı kökten türetilmişlerdir. Dolayısı ile de her daim oyun çocuğu, çocuk ise oyunu getiriyor aklımıza.

Oyun ve oyuncaklar bebeklikten başlayarak çocukların el becerilerini geliştirir, onlara sosyalleşmeyi, mantıklarını kullanmayı öğretir. Platon'a göre oyuncakların çocuklar üzerinde

Yoyo oynayan çocuk, M.Ö. 440. (Altes Museum)

gelecekteki mesleklerini ve toplum içindeki rollerini benimsemeleri gibi önemli bir işlevi vardı. Bu görüş günümüz pedagoğları tarafından da destekleniyor. Çocukların yetişkinliklerindeki rollerine oyun ve oyuncaklarla hazırlanabildiklerinin farkına varan ana babalar, Antik Çağ'dan bu yana çocuklarına oyunlar öğretmiş, oyuncaklar almışlardır. Saklambaç, salıncak, ip atlama, top sektirme, körebe, bilye, topaç çevirme gibi pek çok oyun da günümüze kadar adları dahi değişmeden gelebilmiştir.

Antik Dönem oyunları

Aiora: Bildiğimiz salıncak o dönem de çocukların çok sevdiği bir oyundu.

Askoliasmos: Ayak üzerinde sekerek mümkün oldukça çok

mesafe kat etmek, en çok seken kişi olmaya çalışmak, ebinin tek ayak üzerinde zıplayarak kaçan kişileri ebelemeye çalışması gibi çeşitleri olan bir oyundu.

Epostrakismos:

Antik Yunan'da suda taş kaydırma oyunudur.

Kryptinda:

Günümüzdeki saklambaç oyununun antik dünyadaki karşılığıdır.

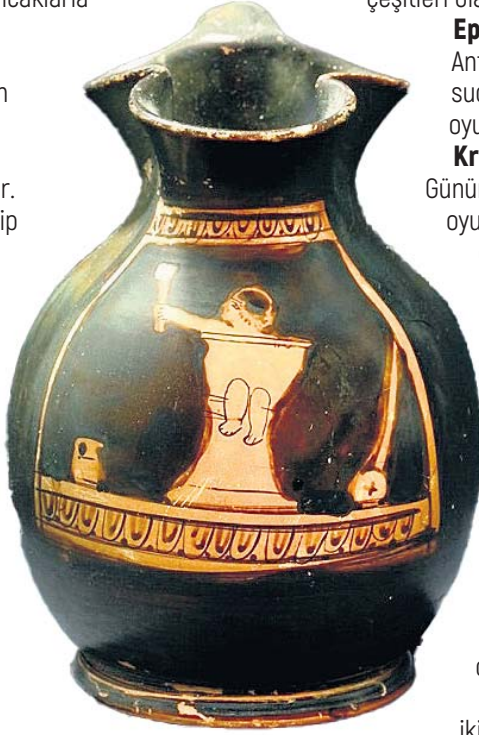
Miada:

Bugün körebe olarak bilinen bu Antik Yunan oyununun Roma zamanındaki adı "collabizare" olup

bugüne kadar değişmeden gelen oyunlardan biridir.

Micatio:

Aynı anda iki oyuncunun sağ elinin parmaklarıyla

Elinde bir çingırakla lazımlıkta oturan çocuk. (British Museum)

Skyphos kabı üzerinde satyr bir kız salıncakta sallarken.

bir sayı oluşturduğu ve her ikisinin oluşturduğu sayının toplamını doğru tahmin eden oyuncunun kazandığı bir oyundu.

Ostrakinda: İstiridye kabuğu ile oynanan bir takım oyunuydu. Kabuğun iç yüzüne gece, dış yüzüne ise gündüz denirdi. Ortaya bir çizgi çizilir ve çizginin iki tarafına geçen takımlardan biri istiridye kabuğunu gece veya gündüz diyerek çizgiye atar, doğru tahmin eden takımın oyuncuları kaçarken, bilemeyen takım oyuncuları onları kovalar, tümünü yakaladıklarında ise oyun biterdi.

Topla oynanan oyunlar

Top oyunları tarihin her döneminde vazgeçilmez olmuştur. Antik Çağ'da da çok popülerdiler. Bu oyunlardan biri "ourania" idi. Kuralları bilinmeyen bu oyunda top yukarıya doğru fırlatılır, düşerken oyuncular topu tutarak tekrar yukarı atmaya çalışırdı.

"Phaininda" ise dikdörtgen bir sahada oynanırdı. Bu oyunda amaç kuştüyü ile doldurulmuş deri veya bezden yapılmış, Yunanlıların "harpaston", Romalıların "paganica" adını verdikleri yumuşak bir topun şaşırtmalı bir şekilde karşılıklı atılıp düşürülmeden tutulmasıydı. "Trigon" da topların havaya atılarak döndürüldüğü bir oyundu. Bu oyun günümüzdeki üç top çevirme oyununu anımsatır. Oyunun Roma versiyonunda yere bir üçgen çizilir, üçgenin köşelerine geçen oyuncular deri veya kumaştan yapılmış "pila" veya "follis" adı verilen topu yere düşürmeden bir elleri ile tutup diğer elleri ile birbirlerini yanılarak atmaya çalışırlardı ■

Kaynakça:

Karşılaştırmalı Yöntemle Antik Dönemden Günümüze Çocuk Oyun ve Oyuncakları-Tuğba Taş (TÜBİTAK Projesi-2011)

Antikçağda Oyun ve Oyuncaklar, Salkım Selvi Bener (Kitap Yayınevi-2013)

En eski oyuncaklar: Kurutulmuş meyveden bilyeler

Bu dönemde çocuk oyuncaklarına, oynamak, eğlenmek anlamına gelen "athiro" fiilinden türetilen "athirma" denmiştir. Romalılar ise büyüklerin kullandığı oyuncaklara "ludi maiores", çocukların oynadığı oyuncakları "ludi minores" diyordu. En eski oyuncaklar taştan, kilden ya da kurutulmuş meyveden yapılan bilyelerken, ilerleyen yıllarda bunları kil, kemik ya da pişmiş topraktan yapılan hayvan ve bebekler izler. M.Ö. 5. yüzyıla kadar elle, sonrasında ise kalıp kullanılarak üretilen oyuncakların malzemeleri de doğal olarak ailelerin alım gücüne göre değişiyordu. Antik Çağ'dan bazı oyuncaklar şöyle:

Iygs: Üzerinde iki veya dört delik bulunan ince bir disk şeklinde olan bu oyuncağın deliklerinden geçirilen ipin uçlarından tutulur, kendi etrafında döndürdükten sonra ipin uçlarının zıt yönlerde çekilmesiyle ters yöne dönen diskin çıkardığı sesle çocuklar eğlenirdi.

Kore, nympe, plangones:

Romalıların pupa adı verdikleri oyuncak bebekler bugün olduğu gibi o zaman da kız çocuklarının en önemli oyuncağı idi. En eski Yunan bebeği ise Troya'da kazılarda bulunmuştur.

Krotalos: Çoğu hayvan biçiminde olan, ahşap, kemik, pişmiş toprak ve bronz gibi malzemelerden yapılan çingıraklar. Çoğunlukla bebeklerin ilgisini çekip oyalamak için

kullanılırlardı. Ses çıkarması için pişmiş toprak parçacıkları, tohum, boncuk veya kurt dişi kullanılırdı.

Peteuron: Çocuklarca çok sevilen bu oyuncağın bugünkü adı tahterevalli.

Strobilos: Her yaş grubunun favorisi olan topaçlar ahşap ve pişmiş topraktan yapılıyor ve çevrilme yöntemlerine göre farklı isimlerle anılıyordu.

Yoyo: Antik Çağ'daki ismi bilinmeyen yoyo, ahşap, pişmiş toprak, bronz veya fildişi iki parçadan yapılır, bu iki parçayı birbirine bağlayan çubuk üzerine bir ip sarılırdı. Ucu parmağa geçirilen ipten aşağı sarkıtılan makara, inerken kazandığı enerjiyi kullanarak kendisini yukarı çekirdi.